

Maar de rol, die de kraaien er spelen, is wel de moeite waard, er even bij stil te staan. Laat ik trachten, u, zoo goed en zoo kwaad als 't gaat, daarvan een beeld te geven en volg mij daartoe op een mooien voorjaarsnamiddag naar de reigerweide, evenals ik, u voor een middag gelijkstellende met een' schooljongen. Stappen wij er maar dadelijk in. Nog hebben we geen drie minuten geloopt, of ge loopt, als leek op dit gebied, toe, op hetgeen ge voor een ei houdt, doch bij nader onderzoek een ledige dop blijkt te zijn. Hoevele malen we hiermede onze jongere, oningewijde kameraden niet gefopt hebben, is niet te zeggen. We staken dan de dop, met de opening naar beneden gekeerd in het gras, om gauw bedoelde makkers toe te roepen: „Daar ligt een ei“, waarop deze tot ons groot genoegen

op het gewaande ei toestormden, om spoedig te ervaren, dat het maar een ledige dop was. Nog eenige doppen trekken uw aandacht, doch al gauw ziet ge^e niet eens meer. Onder de boomen liggen ze bij tientallen. Een enkele maal vonden we wel eens een vol ei op het gras, dat door een kraai in haar vlucht was achterlaten.

Haarlem.

J. VIJVERBERG.

(Slot volgt.) *h. 201.*

I N D E N H E R F S T.

Een botanische wandeling om Enschede.

27 November. Reeds eenige dagen is het somber, grauw weer, tevens zeer koud. 's Nachts vriest het geregeld min of meer, overdag dooit het van tijd tot tijd. Treurig zien de boomen er uit, alleen enkele eiken en beuken hebben nog bruine bladeren terwijl de reeds afgevallene een speeltuig van den wind zijn en van hier naar daar gebracht worden om eindelijk in een beschut hoekje neer te vallen en te vergaan.

De meeste kruiden verdwijnen langzamerhand, alleen enkele waaghalzen probeeren nog den winter te weerstaan, doch ook zij moeten het weldra opgeven. Van tijd tot tijd bloeit er nog eens een Madeliefje, Herderstaschje of Klein Beemdgras (*Poa annua*), maar wat zijn die, vergeleken met de exemplaren van voorjaar of zomer!

Langen tijd was het al geleden, dat ik het laatst gebotaseerd had, toch wilde ik er weer eens op uitgaan; daar ik behoefte voelde om een bosch, waar ik allerlei mooie planten wist groeien, eens laat in den herfst te zien. Juist een maand geleden kwam ik er ook, toen zag 't er nog mooi uit en al was 't niet meer zooals in de heerlijke Meimaand, menig vriendelijk bloempje was nog te zien. Ik was wel overtuigd, dat het er nu heel anders zou zijn, want daar het sedert erg geregend had, zou het wel gedeeltelijk blank staan. Het is dan ook een zeer nat bosch (hierdoor komt het ook, dat er zooveel zeldzaams groeit); er stroomt een beekje door, dat 's zomers nog wel eens hier en daar water geeft.

Zoo toog ik er dan op uit, gewapend met eenige botaniseerbussen, twee in de binnenzakken van mijn jas en één groote omgehangen. Denk niet, lezer, dat ik behoor tot hen, dië er een eer in stellen, zou ik haast zeggen, veel te vernielen, maar gaarne neem ik de flinke pollen mee, zoodat de bussen weldra vol zijn. Zoo b.v. Sleutelbloemen, hiervan vullen er eenige reeds eene matig groote bus, terwijl wanneer men planten als Adelaarsvaren, Wintergroen of anderen met kruipenden wortelstok meeneemt haast elke

bus te klein is. Ik spreek nog niet van een flinke Koningsvaren, die steeds te groot is en daarom zooveel last veroorzaakt bij 't uitsteken en naar huis brengen.

De weg voert eerst door hooggelegen roggeland en is daar nog vrij goed. De rogge is nog klein, maar toch zeer mooi en frisch. Van bloemen ertusschen is evenwel geen sprake, misschien nog iets Mier of Muur (*Stellaria media*), doch verder niets. Er groeit hier anders nog wel wat als Slofhakken (*Anthoxanthum Puelii*), Gemeene Reigersbek (*Erodium cicutarium*) en wel in de variëteit *a* pimpinellifolium, die in deze omgeving tamelijk algemeen voorkomt, terwijl de gewone vorm nagenoeg ontbreekt, etc.

Daarna, weer in de laagte, komen eenige weilanden, waar in Maart en April heele velden bezaaid zijn met de bloemen van de na-verwanten Speenkruid en Bosch-Anemoon (*Ficaria ranunculoides* en *Anemone nemorosa*), van 't eerste zijn nu al een paar kleine blaadjes te zien. Tusschen 't struikgewas groeit nog o. a. Doornige Niervaren (*Polystichum spinulosum*), Bosch Klaverzuring (*Oxalis Acetosella*), Stinkende Ooievaarsbek of Robbertskruid (*Geranium Robertianum*), en aan den rand van den weg Engewortel (*Angelica sylvestris*). Doch nu... och 't is treurig, maar waar, haast niets meer te zien, dan water, boemtakken en rottende bladeren.

Langzamerhand wordt de weg slechter, hier en daar is hij ontdood en nagenoeg onpasseerbaar. Gelukkig is er maar weinig verkeer van wagens, anders zou 't er treurig uitzien, deze maken zelfs de beste wegen slecht, vooral die wagens welke belast zijn met steenen of dergelijke zware voorwerpen. Als deze in de wintermaanden ergens een paar maal voorbijgaan, tracht dan maar niet, drieste voetganger, er langs te komen, 't gelukt toch niet als ge tenminste geen zin hebt tot aan de knieën door de modder te baggeren.

Thans kom ik in een vrij oud bosch, 't is er erg triestig en slechts de heerlijk roode bessen van de Hulst, die reeds aan Kersttijd herinneren, geven vrolijkheid aan 't land-

schap, voor zoover dan mogelijk, want door de mist kan men slecht van zich af zien. Neen, dan is een heldere winterdag wat anders! Hoe mooi kan het dan in 't bosch zijn, vooral wanneer er sneeuw ligt. Hier groeien nog een paar mooie planten als Bosch-Wederik en Maagdepalmen, doch verderop zien we ze ook en daarom zullen we er maar verder niet naar gaan kijken, laten we verder gaan naar de jonge dennenaanplanting aan welks rand Zand-Vogelpootje (*Ornithopus perpusillus*) en Gewone Wolfsklauw (*Lycopodium clavatum*) groeien. Deze ziet er nu mooi heldergroen uit, ik geloof haast nog mooier dan 's zomers,

doch dat zal wel komen, doordat hij dan min of meer omringd is door bloeiende planten, die nu helaas alle verdwenen zijn. 's Winters is het een goede gelegenheid om Wolfsklauwen te verplanten, veel beter dan in 't voorjaar of den zomer, dan mislukt het maar al te dikwijls. In Januari nam ik eens een paar exemplaren mee, die sedert buiten prachtig zijn gegroeid en ongetwijfeld in het leven blijven. Deze soort is ongelukkig de eenige van dit mooie geslacht, die 't bij mij wil doen, de beide andere mij bekenden, n.l. de Moeras W. (*L. inundatum*) en de Platte W. (*L. complanatum* b. *chamaecyparissus*) zijn nog steeds mislukt, de eerste groeide aanvankelijk wel, doch werd spoedig bruin; de laatste, die werkelijk een prachtige plant is met zijne kleine „dennetjes” (*chamaecyparissus*-dwergcypresachtig), maar alleen eene kortere naam moest hebben, 't is eene

heele mondvul, groeide absoluut niet, de dennetjes kwijnden en verdorden. Misschien was 't ook de verkeerde tijd van verpooten en had ik beter gedaan nog een tijdje te wachten, ze groeiden evenwel ver weg en dat is een heel bezwaar, tevens is het een heel werk om ze uit te graven, de stengels zijn haast oneindig lang.

Maar ik dwaal af, de Wolfsklauwen sleepten me onwillekeurig mee, 't zijn ook zulke vriendelijke planten. Nu moeten we nog door een dennenlaantje en aan het einde hiervan zouden we in gewone omstandigheden het bosch recht voor ons zien liggen, thans kunnen we nauwelijks de overkant van den weg onderscheiden, wat verderop ligt

blijft onduidelijk, we kunnen alleen zeggen dat er iets is, een huis of een bosch, wat, dat is nog onzeker.

Hier is een tweesprong aan welks kanten allerlei mooie planten groeien liever gegroeid hebben, nu sterven ze af of zijn reeds weg. Allerlei Orchideeën (*Orchis maculata* in vele variëteiten, *O. latifolia*, *Platanthera bifolia*, *Gymnadenia conopsea* en aan den kant, half in 't bosch *Listera ovata*) staan er in bonte mengeling dooreen, Trilgras (*Briza media*) laat er zijne sierlijke, nooit in rust zijnde, aartjes bengelen; Vleugeltjesbloem (*Polygala vulgaris*) met hare blauwe, rose en witte bloempjes, Parnaskruid (*Parnassia palustris*) dat door zijne bestui-

vingsgeschiedenis een ieders bewondering wekt, Vetblad (*Pinguicula vulgaris* en zijn collega's Rondbladige en Middelste Zonnedaauw (*Drosera rotundifolia* en *intermedia*), die daar menig argeloos vliegje verschalken en nog veel meer mooie, tevens min of meer zeldzame planten.

Nu is er niets te zien, alles is lang uitgebloeid, zelfs de beide soorten heide en de Blauwe Knoop (*Succisa pratensis*), die het toch zoo lang volhielden, maar het eindelijk hebben moeten opgeven tegen de macht van den grauw-winter vorst, die meedoogenloos alle kinderen van Flora doodt en vernietigt. Alleen zien we nog tusschen de heide massa's geel geworden gras, dat in 't voorjaar tot schuilplaats zal dienen voor de Kleine Hagedis (*Lacerta vivipara*), die hier overal voorkomt. Speciaal langs de slootkanten met hunne verraderlijke diepten, bedekt

Aan den zoom van het bosch.

Teekening van H. B. BOLINK, te Enschede.

door hei en waar men zoo gemakkelijk een natte voet kan krijgen houden deze aardige diertjes zich zeer gaarne op, terwijl ze zich door de zon laten koesteren. 't Is vaak moeilijk ze te pakken, ze kunnen zich zoo mooi tusschen 't gras en in hunne gangetjes verbergen en zijn bovendien zeer vlug.

Een eindje verder zijn we aan 't doel van den tocht, maar niet te vroeg victorie kraaien, de weg is buitengewoon slecht. Stel u voor een smalle kleiweg, niet veel meer dan 2 Meter breed, die vannacht bevroren is geweest en nu ontdooit. Sedert is er een wagen doorgekomen en heeft alles in eene modderpoel herschapen. Eerst eens voelen of

de grond betrouwbaar is, gewoonlijk blijkt het tegendeel, dan den voet neerzetten enz., op deze manier komen we er na lang scharrelen voorbij, doch niet zonder dat de schoenen door klei en modder geverfd zijn.

Nu, de, ~~vele~~ moeite wordt wel beloond, tenminste er is nog van alles te zien.

't Is in het bosch nog natter dan ik verwachtte, de lage gedeelten staan blank. De rottende bladen van Hazelaar, Kardinaalsmuts, Vuilboom, Rode Kornoeltje en de nog niet verteerden van Eik en Beuk bedekken den grond, ze verbergen de kleine kruiden als ze tenminste nog niet totaal zijn afgestorven. De kale boomstammen komen somber uit tegen den grijzen achtergrond gevormd door dicht hout, voor zoover deze laatste dan te zien is, terwijl de weide links geen vroolijke Orchideeën vertoont, slechts water en bruingeworden, rottend gras!

We wandelen dan het bosch in. Dadelijk reeds word ik verwelkomd door een mooie plant, 't zoo zeldzame Breukkruid (*Sanicula europaea*); het staat nog frisch, ondanks het vorgevorderde jaargetijde. De door regen glimmende blaadjes zijn nog met zomersche frischheid bezielde en zien er uit alsof ze 't zich niet aantrekken, dat de aanstaande winter toch ook hen onverbidde-lijk als steeds zal doodden. Tot voor kort groeide het nog, denk ik, er zijne nog jonge blaadjes te bespeuren.

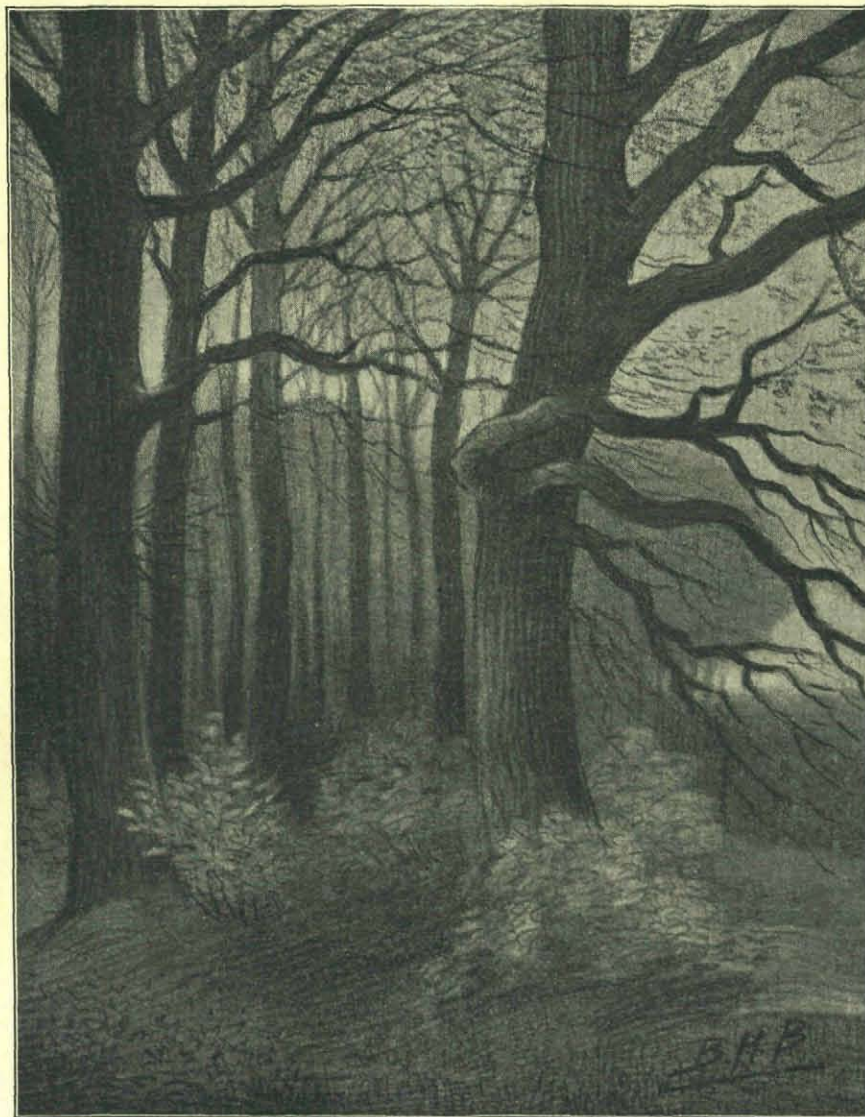
In Augustus had ik me een plantje meegenomen, eerst was 't misère, naderhand toen de wortels weer doorgroeiden waren is het bijgekomen. Later heb ik me er ook nog eens een paar gehaald, die eveneens best groeien. Dit plantje is in andere streken van ons land zeer zeldzaam, maar komt hier vrij veel voor, ook in een paar boschjes van dezelfde soort, vond ik het en steeds in groote hoeveelheden. De vruchten zijn lang rijp; in Augustus bleven ze al aan mijne kleeren haken, 't doet dus al net zoo als Nagelkruid, Heksenkruid enz. Een paar zaadjes nam ik mee, twee zijn er opgekomen. Ze zijn nu vrij groot en hebben een paar gewone bladen, deze lijken evenwel nog net zooveel op die van Boterbloem, als op die van de volwassen *Sanicula*; alleen zijn ze reeds

reeds glimmend. De Kiemblaadjes waren gaaf en stierven spoedig af.

Een eindje verder zie ik weer wat staan, dat eens mooi was, nu is 't niet veel meer, ik bedoel de Bosch Wederik (*Lysimachia nemorum*), een plantje dat niet zoo zeldzaam is als men wel meent, tenminste, ik weet hier in eene betrekkelijk kleine omgeving al een stuk of vijf zes vindplaatsen, dus nog veel algemeener dan Breukkruid. O. a. langs de Glanerbeek staat het veel in gezelschap van Smalle Beukvaren (*Phegopteris polypodioides*), Zwarte Rapunzel (*Phyteuma nigrum*) en andere zeldzame planten waarvoor

het zich niet behoeft te schamen. Onze Bosch Wederik laat zich makkelijk kweeken en biedt buitengewoon veel interessants. Van Mei tot Juli of Augustus bloeit het met heldergele, prachtig uitgespreide bloempjes. Gewoonlijk zijn deze 5-tallig (5 bloemblaaden, kelkbladen en meeldraden), doch niet zelden zijn ze te vinden met 4-tallige bloemen; er moeten ook nog wel eens 3-talligen voorkomen, deze zag ik tot dusver nooit, 't is denkkelijk iets heel zeldzaams.

De Sleutelbloemen of Primulaceeën hebben hier nog eene andere vertegenwoordigster en wel een lid van het hoofdgeslacht *Primula*, Sleutelbloem n. l. de Gemeene of Welriekende S. (*P. officinalis*). In het natte gedeelte beslaat ze groote oppervlakten, doch waar de bodem slechts iets hooger wordt, ontbreekt ze reeds, dus weer een advies voor de kultuur, steeds zeer nat houden! Nu zijn ze haast niet weer te

In 't bosch met de Maagdepalm.

Teekening van B. H. BOLINK, te Enschede.

vinden, alleen als ge de rottende bladen wegkrabt ziet ge kleine rozetjes van lichtgele wortelblaadjes, hieruit zullen tegen het voorjaar de stengels met de schermen van welriekende, dooiergele bloemen te voorschijn komen. Al is de geur niet zoo sterk als van een Hyacinth, Tuberoos of Heliotroop, die, ik moet het bekennen, soms wel eens een beetje overdrijven, toch is ze lang niet te versmaden.

(Slot volgt.) R. 106.

M. J. BLIJDENSTEIN.